

LIBRIS | We know
books

MAXINE HONG
KINGSTON

Femeia-războinic

Amintiri dintr-o copilărie
petrecută printre stafii

ediția a II-a

Traducere și revizuire de Anca Gabriela Sârbu

CG COLECȚIA
GLOBUS

Femeia fără nume	7
Tigrii albi.....	28
Şaman	76
În Palatul de la Apus.....	148
Cântec pentru un fluier barbar.....	213

— Să nu spui nimănui ce-o să-ți povestesc acum, zise mama. În China, tatăl tău a avut o soră care s-a sinucis. S-a aruncat în puțul din curtea casei. Noi spunem că n-a avut decât frați, pentru că e ca și cum sora lui nici nu s-ar fi născut.

În 1924, la câteva zile după ce satul a sărbătorit șaptesprezece nunți făcute în grabă – ca să nu fie nicio îndoială că toți tinerii aflați pe picior de plecare se vor întoarce acasă, chemați de simțul datoriei –, tatăl tău, împreună cu frații săi, bunicul tău, cu frații săi și noul soț al mătușii tale au pornit spre America, Muntele de Aur. A fost cea din urmă călătorie a bunicului tău. Cei care avuseseră norocul să capete contracte făceau semn cu mâna de la bordul vasului. Tot ei i-au hrănit și i-au ocrotit pe cei care călătoreau clandestin și i-au ajutat să debarce în Cuba, la New York, în Bali sau Hawaii. „Ne vedem în California anul viitor“, au spus ei. Toți au trimis bani celor rămași acasă.

Țin minte că într-o zi, când ne îmbrăcam, m-am uitat la mătușa ta. Până atunci nu băgasem de seamă că pântecul îi este umflat ca un pepene. Dar nu mi-a trecut prin cap că așteaptă un copil decât în momentul în care a început să arate ca toate femeile gravide, când a început să i se ridice fusta și să i se observe

LIBRIS | We know books

marginea pantalonilor negri. Vezi tu, n-avea cum să fie gravidă, căci bărbatul ei era plecat de acasă de câțiva ani buni. Nimeni n-a zis nimic. N-am vorbit despre treaba asta. La începutul primăverii venise vremea să nască, la mult timp după ce acest lucru ar fi fost posibil.

Și satul numărase lunile. În noaptea când trebuia să vină pe lume copilul, sătenii ne-au atacat casa. Unii țipau. Ca un fierăstrău uriaș, cu câte o lumină pe fiecare dinte, cete de săteni ne-au călcat pământul în lung și-n lat și ne-au tăiat orezul. Felinarele lor se reflectau în apa neagră și tulbure ce se scurgea prin jgheburile crăpate. Când s-au apropiat de casă, am văzut că sătenii, foarte probabil femei și bărbați pe care-i cunoșteam bine, purtau măști albe. Cei care aveau păr lung își acoperiseră cu el fețele. Femeile care aveau păr scurt făcuseră în așa fel încât să le stea drept în sus. Unii își legaseră panglici albe în jurul frunții, al brațelor și al picioarelor.

Mai întâi, au aruncat cu noroi și pietre în casa noastră. Apoi au azvârlit cu ouă și au început să ne omoare vitele. Auzeam strigătul prevestitor de moarte al animalelor – cocoșii, porcii și boul, care a scos un ultim muget. Prin fața ferestrelor se perindau în noapte chipuri cunoscute; sătenii ne încercuiseră. Unii se opreau și ne priveau iscoditor, cu ochi de foc. Mâinile lor se propteau în geamuri, încadrându-le chipurile și lăsând pete roșii.

Deodată, sătenii au năvălit prin ușile din față și din spate, în același timp, deși nu le încuiaserăm ca să-i împiedicăm. Din cuțitele lor picura sângele vitelor noastre. Au mânjit cu sânge ușile și pereții. O femeie

a luat o găină căreia îi spintecase gâtul și, rotind-o, a azvârlit cercuri roșii de sânge peste tot. Noi stăteam adunați în mijlocul casei, în camera principală, lângă portretele și plachetele strămoșilor noștri, cu privirile ațintite drept înainte.

Pe vremea aceea, casa era formată din doar două corpuri. Când aveau să se întoarcă bărbații, urma să mai construim două, ca să ne închidem curtea, apoi încă unul ca să începem o nouă curte. Sătenii au trecut prin cele două corpuri, chiar și prin camera bunicii, căutând dormitorul mătușii tale, care era totodată și al meu, până ce aveau să se întoarcă bărbații. De la această încăpere urma să înceapă aripa cea nouă pentru una dintre familiile tinere. I-au sfâșiat hainele și încălțările, i-au rupt pieptenii și i-au călcat în picioare. I-au smuls pânza din război. Au împrăștiat focul din vatră și au azvârlit peste el pânza cea nouă. Auzeam cum sparg oalele și cum trântesc vasele în bucătărie. Au răsturnat vasele mari de lut, iar ouăle de rață, fructele și murăturile s-au vărsat și s-au amestecat toate în mici pâraie cu miros acrișor. O femeie care-și avea pământul lângă al nostru a rotit o mătură prin aer, pe deasupra capetelor noastre, și a dezlănțuit duhurile măturii. Sătenii suspinau: „Scroafă“, „Stafie“, „Scroafă“, în timp ce ne distrugeau casa.

Când au plecat, au luat cu ei zahăr și portocale din care să se împărtășească. Au luat bucăți din trupurile animalelor noastre. Unii au luat bolurile care rămăseseră întregi și hainele ce scăpaseră nesfâșiate. Mai târziu am măturat orezul împrăștiat și l-am adunat iar în saci. Dar mirosul proviziilor risipite dăinuia încă.

LIBRIS | We know books

În acea noapte, mătușa ta a născut copilul în cocina de porci. A doua zi de dimineată, când m-am dus să iau apă, am găsit-o în fântâna din ogradă, împreună cu pruncul.

Vezi să nu afle tatăl tău că ți-am spus. Nici nu vrea să știe că ea a existat. Acum, când ai ajuns la vârsta menstruației, poți să pățești și tu ce-a pățit ea. Să nu ne faci de rușine! Cred că nu ți-ar plăcea să te uite toată lumea, ca și cum nici nu te-ai fi născut. Sătenii stau de veghe tot timpul.

Ori de câte ori avea să ne dea un sfat important, mama ne spunea câte o poveste de felul acesta, o poveste care să ne însoțească toată viața. Așa ne măsura puterea de-a înțelege realitatea. Cei din generația emigrației, care nu aveau tenacitatea de a supraviețui, pierreau curând departe de casă. Noi, cei care am făcut parte din primele generații de imigranți în America, am fost nevoiți să armonizăm lumea invizibilă a copilăriei cu lumea palpabilă a Americii.

Emigranții amăgeau zeii încurcându-le cărările, conducându-i pe străzi întortocheate și folosind nume de împrumut. Tot ei încercau să-și amăgească și copiii, căci și ei prezentau probabil o primejdie similară – aceea de-a căuta întruna să limpezească lucrurile, să definească ceea ce nu se poate defini. Chinezii pe care-i cunosc își ascund numele; când cursul vieții li se schimbă, pribegii își iau nume noi, iar pe cele adevărate le păstrează în taină.

Când încercați să înțelegeți ce este cu adevărat chinezesc în voi, chinezii-americani, oare cum izbutiți să deosebiți elementul chinezesc de elementul specific copilăriei, sărăciei, nebuniei, familiei, mamei

care v-a marcat drumul vieții cu povești? Ceea ce este tradiție chinezească de ceea ce se vede în filme?

Dacă aș vrea să aflu cu ce era îmbrăcată mătușa mea, dacă purta haine obișnuite sau haine de sărbătoare, ar trebui să încep așa: „Îți aduci aminte de sora tatei, care s-a aruncat în fântână?“ Dar așa ceva nu pot să întreb. Mama mi-a spus o dată tot ce-mi putea fi de folos. Nu adaugă nimic decât dacă o împinge Nevoia – imperativul ce-i călăuzește întreaga viață. Ea preferă să muncească într-o grădină de zarzavat mai degrabă decât pe o peluză; ea culege și duce acasă roșiile cu forme ciudate și se hrănește cu hrana destinată zeilor.

Ori de câte ori aveam preocupări superficiale, ne iroseam forțele; ne amăgeam singuri. Noi, copiii, ne dădeam în vânt după cornetele de înghețată pe care ni le aduceau părinții când veneau de la lucru și după filmele prezentate de televiziunea americană de Anul Nou – fie *O, ce păpușă frumoasă*, cu Betty Grable, fie *Fata cu panglica galbenă*, cu John Wayne. Dar după ce fiecare copil se învârtea o dată în carusel, venea momentul să pătimim prin vinovăție; tata își număra ostenit mărunțișul pe străduța întunecoasă, în drum spre casă.

Adulterul înseamnă extravaganză. Cum ar fi putut soiul ăsta de oameni – care pun ouă la clocit și apoi mănâncă embrionul și capul ca pe niște delicatese, care fierb picioarele de pui în vin și fac din ele o mâncare de sărbătoare, din care mănâncă chiar și pielița pipotei, nelăsând decât pietricelele – cum ar fi putut ei să zămislească o mătușă extravagantă? Insuși faptul de a fi femeie, de a avea o fiică în vremuri de

foamete era o risipă. Nu se poate ca mătușa mea să fi fost singura femeie împinsă de chemări romantice să renunțe la tot, de dragul iubirii. În vechea Chină, femeile nu aveau posibilitatea să aleagă. Un bărbat îi poruncise să se culce cu el și să devină, pentru el, forța tainică a răului. Mă întreb dacă o fi luat și el parte, cu chipul ascuns sub mască, la devastarea avutului familiei.

Poate că-l întâlnise pe câmp sau pe muntele unde nurorile adunau vreascuri. Sau poate că el o remarcase mai întâi în piață. Nu era un necunoscut, pentru că nu era loc pentru străini în sat. Cu siguranță că mai avusese și altfel de legături cu el, nu numai sexuale. Poate că el lucra pe peticul de pământ învecinat sau poate că-i vindea pânza din care ea își croia rochia. Porunca lui o uimise probabil, apoi o îngrozise. Se supusese; totdeauna făcea ce i se poruncea.

Când familia i-a găsit în satul învecinat un tânăr cu care să se mărite, ea a stat docilă alături de cocoșul cel mare, reprezentantul lui, și i-a promis, încă dinainte de a-l fi cunoscut, că va fi a lui pe viață. A avut norocul să nimerească un bărbat de vârsta ei și să-i fie cea dintâi soție, un avantaj de necontestat. În noaptea când l-a văzut prima oară, s-a și culcat cu el. Apoi el a plecat în America. Chipul lui s-a șters din mintea soției aproape complet. Când încerca să și-l amintească, nu reușea decât să recompună chipul în alb și negru din fotografia de grup pe care bărbații o făcuseră la plecare.

La urma urmei, celălalt bărbat nici nu se deosebea prea mult de soțul ei. Amândoi îi porunceau, atâta tot. Iar ea se supunea.

– Dacă suflă o vorbă familiei tale, te bat. Te omor. Săptămâna viitoare să te găsească tot aici.

Despre relații sexuale nu vorbea nimeni, niciodată. Și poate că ar fi reușit să separe violurile de restul vieții sale dacă n-ar fi fost nevoită să cumpere de la el ulei sau să strângă vreascuri din aceeași pădure. Aș vrea ca teama ei să fi durat tot atât cât a durat violul, în așa fel încât teama să fie de scurtă durată. Să nu dăinuie. Dar când e vorba despre sex, femeile riscă o naștere și deci o teamă de-o viață. Teamă nu piere, ci există pretutindeni. Ea i-a spus bărbatului:

– Cred că sunt gravidă.

El a pus la cale devastarea casei.

Noaptea, când mama și tata vorbeau despre viața pe care o lăsaseră în urmă acasă, se refereau adesea la o „masă a rușinii“, despre care discutau încă pe un ton încordat. În tradiția meselor luate în comun, unde hrana este un lucru de preț, bătrânii atotputernici îi pedepseau pe cei care greșeau punându-i să mănânce singuri. În loc să-i lase să înceapă o viață nouă, ca japonezii, care se fac samurai și gheișe, familiile chinezești îi țin pe vinovați pe lângă ele, îi hrănesc cu resturi și le întorc spatele, urmărindu-i în același timp cu priviri piezișe, mânioase. Fără îndoială că mătușa mea a locuit în aceeași casă cu părinții mei și a mâncat la masa rușinii. Când mama povestea despre acel atac, se simțea că trăise întâmplarea, dar mătușa, care era nora altei familii, n-ar fi trebuit să locuiască în aceeași casă cu mama. Nurorile locuiau cu părinții soțului, nu cu ai lor; în limba chineză, cuvântul „căsătorie“ este identic cu „luarea unei nurori“. Părinții soțului ei ar fi putut s-o vândă, s-o închirieze sau s-o

omoare cu pietre. Dar ei o trimiseseră la părinții ei, hotărâre misterioasă ce ascundea umilințe necunoscute mie. Poate c-o alungaseră anume ca să se ferească de atacul răzbnătorilor.

Mătușa era singura fiică la părinți, cei patru frați, tatăl și soțul ei, precum și unchii ei plecaseră „pe alte căi” și rămăseseră în Apus câțiva ani. Când s-a împărțit averea familiei, trei dintre frați au primit pământ, iar cel mai mic dintre ei – tatăl meu – a ales învățătura. După ce bunicii și-au încredințat fiica în mâinile familiei soțului ei, au împărțit tot ce aveau, atât bunuri, cât și înclinația spre aventură. Ea era singura căreia i se cerea să respecte preceptele tradiției pe care frații ei, aflați acum printre străini, le puteau încălca, neștiuți de nimeni. Împovărate cu greutatea rădăcinilor adânc înfipite în pământ, femeilor li se cerea să păstreze trecutul intact până la întoarcerea bărbaților. Dar plecarea spre apus își pusese pecetea pe familia noastră, iar mătușa mea încălcase hotare netrasate în spațiu.

Efortul de conservare înseamnă efortul de-a nu transforma în faptă sentimentele care tulbură inima omului, înseamnă să le privești doar cum vin și se duc precum florile de cireș. Dar poate că mătușa mea, înaintașa mea, prizonieră a unei vieți monotone, și-a lăsat visurile să înflorească și să pălească și, după câteva luni sau câțiva ani, a pornit-o pe urmele a ceea ce dăinuia încă. Teama de grozăviile ascunse în ce era interzis făcea ca dorințele ei să rămână delicate, reduse la esență. Își oprea privirea asupra unui bărbat pentru că-i plăcea cum îi stă părul strâns după ureche sau îi plăcea curbura ca un semn de întrebare a trupului lui

arcuit la umăr și drept la sold. A renunțat la familia ei pentru o privire caldă sau un glas blând ori un mers ușor – nimic mai mult –, pentru o șuviță de păr, o arcuire, o strălucire, o legănare. Ne-a sacrificat pentru o clipă de frumusețe ce pierea când se așternea oboseala, pentru unduirea unei șuvițe ce nu mai zbură când stătea vântul. Vai, pentru lucruri pe care chiar și schimbarea luminii le putea face să dispară!

Sau poate că mătușa nici n-a gustat bucuriile subtile oferite de această dragoste, ci, fiind o fire pătimașă, și-a căutat bucuria în plăcerile trupești. Și, totuși, parcă nu i se potrivește imaginea unei femei care-și află împlinirea în viața sexuală nestăvilită. Nu cunosc femei de genul ăsta și nici chiar bărbați. Nu-mi găsesc în ea un punct de sprijin ancestral decât dacă-mi imaginez că viața mea este o prelungire a vieții ei.

Pentru a-și dovedi iubirea, se gătea adesea în fața oglinzii încercând să-și închipuie ce culori și ce modele i-ar face lui plăcere, schimbându-le adesea pentru a găsi cea mai fericită combinație. Voia să-l facă să întoarcă privirea după ea.

Unei femei care locuia la o fermă de la țărnul mării și pe care o preocupa felul cum arată i se ducea vestea pentru excentricitatea ei. Toate cele măritate își purtau părul scurt, tăiat drept și lăsat să cadă pe lângă urechi sau îl strângeau la spate într-un coc. Fără fasoane. Fără inovații de modă care să aducă un suflu de cochetărie. În ziua nunții se arătau pentru ultima oară cu părul lung desfăcut.

– Îmi venea până la genunchi, îmi povestește mama. Chiar și împletit îmi venea până la genunchi.

LIBRIS | We know books

Mătușa își arăta personalitatea în felul în care își aranja părul în fața oglinzii. Dacă și-ar fi făcut coc, s-ar fi putut întâmpla să mai scape câteva şuvițe negre care să fluture în vânt sau să-i mângâie obrajii, dar din albumul nostru de familie se vede că numai femeile în vârstă poartă coc. Își pieptăna părul pe spate, iar în părți îl dădea după urechi. Lua un fir de ață și-l înnodea astfel încât să facă un fel de inel prin care își vâră degetul mare și arătătorul; apoi trecea firul dublu pe toată lungimea frunții, iar când apropia degetele – ca un cioc de găscă ce vrea să muște –, ața se răsucea și prindea firele de păr scurte. Apoi trăgea ața smulgând totodată firele de păr și lăcrimând de durere. Depărta degetele, curăța inelul de ață și repeta operația deasupra sprâncenelor și în partea de sus a frunții. Mama făcea același lucru pentru ea, pentru mine și pentru surorile mele. Ajunsesem să-mi închipui că expresia „a lua de moț“ înseamnă a ține pe cineva prizonier cu ața de depilat. Cel mai tare ne durea când mama ne curăța tâmplele, dar ea ne atrăgea atenția c-am avut noroc că nu ne-a ținut cu picioarele legate, cât am fost mici. Ne povestea cum fetele stăteau pe pat și plângeau când mamele sau sclavele lor le scoteau bandajele, timp de câteva minute în fiecare seară, dând voie sângelui să pulseze din nou prin vine. Sper că bărbatul pe care l-a iubit mătușa mea fusese în stare să prețuiască sprânceana frumos conturată și că nu era unul dintre aceia cu ochii doar la sâni și la fund.

Odată, mătușa și-a descoperit un pistrui pe bărbie, ceea ce, după spusele almanahului, îi prezicea nefericire. L-a scos cu un ac înroșit și și-a spălat rana cu apă oxigenată.